

Keskeisiä käsitteitä ja niiden selvennyksiä

Dublin-asetus (vastuunmäärittämisasetus)

Dublin-asetuksen avulla määritellään turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa oleva jäsenvaltio. Dublin-asetuksen mukaan pakolaisen on haettava turvapaikkaa siitä EU-maasta, johon hän ensimmäisenä saapuu. Käytännössä paine kohdistuu ensisijaisesti EU:n ulkorajoilla sijaitseviin valtioihin, kuten Espanjaan, Kreikkaan ja Italiaan. Dublin-asetus on johtanut mm. Kreikan turvapaikkajärjestelmän ylikuormittumiseen.

Frontex

Frontex on Euroopan unionin jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtiva virasto, jonka tavoitteena on tehostaa EU:n jäsenvaltioiden ulkorajojen yhdennettyä valvontaa.

Kiintiöpakolainen

Suomi ottaa vuosittain vastaan tietyn määrän pakolaisia, jotka valikoidaan suoraan ulkomailta, esimerkiksi pakolaisleireiltä. Viime vuosina pakolaiskiintiö on ollut 750. YK:n pakolaisjärjestön UNHCR kautta tuleville kiintiöpakolaisille myönnetään Suomessa pakolaisstatus. Suurin osa viime vuosina Suomeen tulleista kiintiöpakolaisista on ollut myanmarilaisia, irakilaisia, kongolaisia ja iranilaisia.

Maahanmuuttaja, maahanmuuttajataustainen henkilö

Maahanmuuttaja on ulkomailta toiseen maahan pysyvässä asumistarkoituksessa muuttava henkilö, joka ei ole maan kansalainen. Maahanmuuttaja on yleiskäsite, jota käytetään kuvaamaan kaikkia maahan muuttaneita henkilöitä kuten pakolaisia, turvapaikanhakijoita, siirtolaisia ja paluumuuttajia. Toisinaan puhutaan myös ulkomaalaisista, uussuomalaisista ja etnisistä vähemmistöistä, joka tosin sisältää myös muut etniset vähemmistöt kuten saamelaiset ja romanit.

Maan sisäinen pakolainen

Maan sisäinen pakolainen on ihminen, joka on joutunut jättämään kotinsa, mutta ei ole lähtenyt kotimaastaan. Osa on siirretty pakolla omalta kotiseudultaan, osa on paennut maan sisäisiä konflikteja. Maansisäisiä pakolaisia arvioidaan maailmassa olevan jopa 26 miljoonaa.

Pakolainen

Pakolainen on henkilö, joka nauttii kansainvälistä suojelua oman kotimaansa ulkopuolella. Hänelle on voitu myöntää turvapaikka esimerkiksi YK:n pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen perusteella siksi, että hänellä on perusteltu aihe pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun virasto UNHCR toteaa olevan pakolainen.

Paperiton siirtolainen

Paperittomalla siirtolaisella tarkoitetaan henkilöä, jolla ei ole oleskelulupaa maassa, jossa hän oleskelee. Paperittomat kohtaavat siirtolaisuutensa aikana monesti erilaisia ihmisoikeusloukkauksia. Paperittomuus lisää yksilön haavoittuvuutta ja riskiä joutua eriasteisen hyväksikäytön kohteeksi.

Perheenyhdistäminen

Pakolainen voi saada lähiomaisensa Suomeen perheenyhdistämisen kautta. Lähiomaiseksi katsotaan

puoliso ja alaikäiset lapset. Muiden kuin pakolaisstatuksen tai muun suojeluperusteisen oleskeluluvan saaneiden tulee osoittaa voivansa elättää perheensä, jotta voi saada perheensä Suomeen.

Schengen-järjestelmä

Sopimuksen tarkoitus on lopettaa sisäinen rajavalvonta, yhtenäistää rajavalvontaa ja sallia vapaa liikkuminen Euroopan sisällä. Schengen sopimuksen ansiosta Euroopan unionin kansalaiset voivat matkustaa ilman passia Euroopan unionin maissa. Sopimus vaikuttaa myös viisumien ja turvapaikkojen myöntämiseen, poliisien yhteistyöhön ja huume politiikkaan. Ensimmäiset maat allekirjoittivat Schengenin sopimuksen jo vuonna 1985, Suomi allekirjoitti sopimuksen vuonna 1996. (kts. myös Dublin-asetus)

Siirtolainen

Siirtolainen on pysyvästi tai pitkäksi ajaksi toiseen maahan asumaan muuttanut henkilö. Syynä muuttoon voi olla mm. perhe, opiskelu, parisuhde tai työ (työsiirtolainen).

Säilöönottokeskus

Säilöönottokeskus on suljettu paikka, jossa pidetään turvapaikanhakijoita tai siirtolaisia. Säilöön voidaan ottaa esimerkiksi henkilöllisyyden selvittämiseksi. Säilöön voidaan myös ottaa tilanteessa, jossa turvapaikanhakijan hakemus on evätty ja turvapaikanhakijaa ollaan palauttamassa kotimaahan. Säilöön otolla näissä tilanteissa pyritään estämään turvapaikanhakijan mahdollinen pako. Turvapaikanhakijoita ja siirtolaisia pidetään säilöönottokeskuksessa vankilanomaisissa oloissa, mutta säilöönottokeskus ei kuitenkaan ole vankila. Säilöön otetuilla pitää olla mahdollisuus ulkoiluun, heillä tulee olla oikeus tavata asianajajaa, lääkäriä sekä tulkkia, ja säilössä olevien lasten tulee voida käydä koulua. Suomen ainoa säilöönottokeskus sijaitsee Helsingin Metsälässä (max. 40 henkeä).

Turvapaikka

Turvapaikka tarkoittaa lupaa jäädä asumaan ja toimimaan maahan alkuperäisen kotialueen vaarallisuuden tai siellä esiintyvien vainojen takia.

Turvapaikanhakija

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee turvaa vieraasta valtiosta. Turvapaikkahakemus tehdään heti maahan tultaessa tai mahdollisimman pian maahantulon jälkeen. Vain pienelle osalle turvapaikanhakijoista myönnetään YK:n pakolaissopimuksen mukainen pakolaisstatus, joka perustuu henkilökohtaiseen vainoon. Sen sijaan turvapaikanhakija voi saada oleskeluluvan **suojeluntarpeen perusteella** (esim. epäinhimillisen kohtelun uhka kotimaassa) tai **humanitaarisin perustein** (esim. kotiinpaluu mahdoton aseellisen selkkauksen tai ympäristökatastrofin takia).

UNHCR

United Nations High Commissioner for Refugees eli Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun toimisto on vuonna 1951 perustettu pakolaisapujärjestö. Nykyisin sitä kutsutaan YK:n pakolaisjärjestöksi. Järjestön päätarkoitus on turvata pakolaisten hyvinvointi ja oikeudet.

Vastaanottokeskus

Vastaanottokeskukset ovat majoituksen, perustoimeentulon ja -palvelut tarjoavia laitoksia, joissa asuminen on turvapaikanhakijalle maksutonta, mikäli hänellä ei ole tuloja tai omia varoja.